

DANIELA SLANČOVÁ – TERÉZIA KOVALIK SLANČOVÁ*

Športová lingvistika – vymedzenie interdisciplinárneho výskumu

SLANČOVÁ, D. – KOVALIK SLANČOVÁ, T.: Sports Linguistics – an Outline of Interdisciplinary Research. *Slavica Slovaca*, 53, 2017, No. 3-4, pp. 109-116 (Bratislava).

The given article is the discussion outline of potential existence of independent science discipline operating on the interdisciplinary basis, called sports linguistics. The need of the discipline, its subject and its place in the system of linguistics and sports sciences is discussed.

Sport, sports sciences, linguistics, communication register.

Úvod

Šport je multidimenzionálny fenomén, ktorého súčasný spoločenský a kultúrny význam bežne¹ ani špecializované² slovníkové definície a v podstate ani základná definícia z čl. 2 Európskej charty o športe³ nezachytávajú v úplnosti. Multidimenzionálnosť športu vedie aj k prepojeniu vedných odvetví, ktoré majú ako svoj hlavný alebo vedľajší predmet výskumu šport a človeka ako takého. F. Korček⁴ pripomína, že v zmysle principiálneho chápania človeka ako bio-, psycho- a sociálnej bytosti je „bezpodmienečne nevyhnutné uplatňovať komplexný, systémový a činnosťový postup“, teda chápať človeka procesuálne, v jeho komplexnosti a systémových vzťahoch, v ktorých existuje. Zároveň zdôrazňuje, že „to si jednoznačne vyžaduje výraznejšie prelínanie jednotlivých vedeckých disciplín a ich vzájomnú participáciu nielen pri skúmaní jednotlivých problémov v športe, ale najmä pri odhaľovaní zákonitostí, formulovaní nových vedeckých poznatkov a tvorbe teórií.“ Pri takomto prístupe je do istej miery prekvapujúce, ako minimálne sa možno vo vedách o športe stretnúť s akcentovaním vzťahu športu a jazyka. No ani

* Daniela Slančová, prof. PhDr. CSc. Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, Ulica 17. novembra 1, 087 08 Prešov.

Terézia Kovalik Slančová, Mgr. et Mgr. PhD. Fakulta športu, Prešovská univerzita v Prešove, Ulica 17. novembra 15, 080 01 Prešov.

¹ Peciar, Štefan (ed.): *Slovník slovenského jazyka*. IV. S – U. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1964, 760 s.: Fyzická činnosť (napr. hry, telesné cvičenia ap.) vykonávaná na otužovanie ľudského organizmu; Kačala, Ján – Pisárčiková, Mária – Považaj, Matej (eds.): *Krátky slovník slovenského jazyka*. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava: Veda, 2003, s. 715: (organizovaná) záujmová činnosť vykonávaná na posilnenie teles. kondície, často spojená so súťažením; Petráčková, Věra – Kraus, Jiří: *Slovník cudzích slov*. 2., doplnené a prepracované vyd. Balážová, Ľubica – Bosák, Ján (eds.). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2005, s. 877: pohybová činnosť (telesné cvičenia, hry a i.) vykonávaná spravidla súťažnou formou; druh tejto činnosti.

² Sýkora, František a kol.: *Telesná výchova a šport*. Terminologický a výkladový slovník. 2. zväzok. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Fakulta telesnej výchovy a športu v Bratislave: Vydavateľstvo F. R. & G., spol. s r. o., 1995, s. 258-259: Špecifická, organizovaná pohybová, súťažná činnosť, zameraná na dosahovanie (relatívnych, resp. absolútnych) maximálnych športových výkonov.

³ Šport zahŕňa všetky formy telesných aktivít, ktoré prostredníctvom príležitostnej alebo organizovanej účasti vedú k preukazovaniu alebo zvyšovaniu telesnej zdatnosti a duševnej pohody, formujú sociálne väzby alebo umožňujú dosahovať výsledky v súťažiach na všetkých úrovniach (Európska charta o športe. [online] [Cit. 20-11-2017.]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/europska-charta-o-sporte/>>).

⁴ Korček, František: *Športová edukológia – výkonnosť a vrcholový šport*. In Labudová, Jela (ed.): *Vedy o športe*. Charakteristika vedných odborov (pre študentov PGŠ). Bratislava: Fakulta telesnej výchovy a športu, 1996, s. 27-30.

lingvistika všeobecne a ani slovenská lingvistika nevenovala donedávna športovej komunikačnej sfére a jazyku športu výraznejšiu pozornosť.⁵

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sme si na viacerých miestach⁶ položili otázku *Čo dáva, resp. čo môže dať jazykoveda športu?* a zároveň *Čo dáva, resp. čo môže dať šport jazykovede?*. V tomto príspevku by sme sa chceli zamyslieť nad tým, či nie je závažnosť poznatkov a podnetov, ktoré sa môžu stať pre lingvistiku vo vzťahu k športu a opačne, pre šport vo vzťahu k lingvistike, taká, že by bolo užitočné uvažovať o samostatnej vednej disciplíne pracujúcej na interdisciplinárnom základe, a to o športovej lingvistike.⁷

1. Športová lingvistika a vedy o športe

Vedy o športe sú v súčasnosti konštituované v podobe trojice športová kinantropológia, športová edukológia a športová humanistika.⁸ Každé z týchto odvetví je definované svojim predmetom a metodológiou, resp. metodikou výskumu. Jadrom skúmania tejto trojice vied je pohybová činnosť, ktorá ako predmet kinantropológie vytvára základ, východisko celého systému vied o športe.⁹ Okrem tejto základnej trojice sa vyformovali aplikované vedné disciplíny o športe. Navyše, ako uvádza J. Labudová,¹⁰ systém vied športe „je obklopený rôznymi inými systémami vedných odborov a disciplín, prenikajú k nemu vedecké poznatky z iných vied, aj keď tieto nemajú priamo vytvorenú aplikovanú vednú disciplínu o športe (matematika, astronautika, meteorológia, klimatológia, environmentalistika atď.).“ Okolie vied o športe tvoria podľa citovanej autorky (v abecednom poradí) astronautika, environmentalistika, filozofia športu, história športu, športová informatika, matematika, športová medicína, meteorológia, pedagogika športu, psychológia športu. Osobitné miesto má vymedzenie „a iné“. Autorka ďalej pripomína, že dané subdisciplíny (filozofia športu, história športu, psychológia športu, pedagogika športu, ale aj športový manažment či športová architektúra) patria do svojho základného vedného odboru (filozofia, psychológia, manažment, pedagogika, architektúra). Uvažuje o tom, že ich možno pokladať za aplikované vedné disciplíny vo vedách o športe, prípadne sa môžu hodnotiť aj ako hraničné vedné disciplíny so športovými vedami. Tieto sub(disciplíny) sa môžu podieľať na tvorbe vedeckých poznatkov jednotlivých vied o športe, napríklad poznatky športového manažmentu sa môžu aplikovať v športovej edukológii, etika športu môže prispieť k skvalitneniu poznatkov v športovej kinantropológii a pedagogika športu obohatí poznatky športovej humanistiky.

⁵ Podrobnú analýzu a bibliografický prehľad slovenskej aj zahraničnej literatúry, ktorá sa zaoberá danou problematikou, pozri In Slančová, Daniela – Slančová, Terézia: *Reč pohybu, authority a súdržnosti. Pragmatická analýza trénerského komunikačného registra v komunikácii s hráčmi kolektívnych loptových hier staršieho školského veku*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta športu, 2014, 282 s.

⁶ Napr. Slančová, Daniela: *Komunikácia v športe v prieniku lingvistik*. In Kesselová, Jana – Imrichová, Mária – Ološtiak, Martin (eds.): *Registre jazyka a jazykovedy (I)*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2014, s. 37-43; Slančová, Daniela – Slančová, Terézia: *Komunikačný register ako alternatíva funkčného štýlu (na pozadí komunikácie v športe)*. In *Styl*, 2012, roč. 12, s. 177-187; Slančová, Daniela – Slančová, Terézia: *Reč pohybu, authority a súdržnosti*, op. cit.

⁷ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 01/0164/15 Interdisciplinárna analýza športového komunikačného registra.

⁸ Labudová, Jela (ed.): *Vedy o športe*, op. cit.; Zrubák, Anton – Labudová, Jela: *Vedy o športe*. In Zrubák, Anton – Labudová, Jela a kol.: *Vedy o športe. Športová kinantropológia. Športová edukológia. Športová humanistika*. Bratislava: Fakulta telesnej výchovy a športu, Univerzita Komenského, Slovenský zväz telesnej kultúry a športu, 1998, s. 15-24; Kompán, Jaroslav a kol.: *Vedy o športe. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta*, 2010, 166 s.

⁹ Kasa, Július: *Štruktúra športovej kinantropológie v systéme vedy o športe*. In Zrubák, Anton – Labudová, Jela a kol.: *Vedy o športe. Športová kinantropológia. Športová edukológia. Športová humanistika*, op. cit., s. 41-46.

¹⁰ In Zrubák, Anton – Labudová, Jela a kol.: *Vedy o športe. Športová kinantropológia. Športová edukológia. Športová humanistika*, op. cit., s. 18.

Podobne uvažujú aj autori, ktorí charakterizujú jednotlivé vedy o športe. Napriek v podstate minimálnemu explicitnému postulovaniu potreby výskumu uplatnenia jazyka v oblasti športu komunikácia v športovej komunikačnej sfére nemohla ujsť pozornosti bádateľov a viacerí z nich poukazovali na nesporný fakt dôležitosti komunikácie v športe ako takej, ako aj na potrebu systematického skúmania komunikačných procesov v tejto oblasti ľudskej činnosti.

Za všetky pokusy je potrebné na tomto mieste spomenúť úsilie K. Felixa, ktorého práce¹¹ predstavujú veľmi ambiciózný pokus o zachytenie komunikácie v športe a hlavne o športe. Vo svojom čase, teda začiatkom 90. rokov minulého storočia, išlo z nášho hľadiska o progresívny prístup k problematike vzťahu jazyka a športu, ktorý však nenašiel systematických nasledovateľov, hoci sa spomínané štúdie pomerne extenzívne citovali v neskorších prácach teoretikov aj praktikov vied o športe. Autor uznáva dôležitosť jazyka (jazykovej činnosti) v športe. Ide mu však predovšetkým o tematizáciu športu v rozličných komunikačných sférach, nie o komunikáciu subjektov v rámci samotnej športovej činnosti. Vyčleňuje jazykovú komunikáciu ako komunikáciu o športovej komunikácii, teda športovú, príp. telovýchovnú metakomunikáciu. Uznáva, že „jazyková činnosť je potrebná v organizačnej a faktickej príprave telovýchovno-športových podujatí, v ich následnom a priebežnom hodnotení nielen ľudí, ktorí sa na tejto činnosti zúčastňujú ako priami aktéri (športovci, tréneri, rozhodcovia, funkcionári atď.), ale aj divákov, novinárov, reportérov, ktorí k športovému podujatiu zaujímajú vlastné hodnotiace postoje“.¹² Jazyk v súvislosti so športom chápe predovšetkým ako odbornú terminológiu a nazerá naň aj z hľadiska funkčných štýlov a im zodpovedajúcich žánrov. V intenciách funkčnej štylistiky navrhuje štylistickú typológiu športových komunikátov. Šport možno tematizovať (autor nepoužíva termín tematizácia športu, v jeho terminológii ide o športovú metakomunikáciu) hororovým štýlom v diváckych rozhovoroch, rozhlasových a televíznych besedách športovcov a v športovom interview; publicistickým štýlom v správe, komentári, glose, reportáži, referáte, športovej literatúre faktu, úvahe, kurzíve, črte; administratívnym štýlom v oznámení, záväzku, správe, referáte, prihláške, plagáte, pozvánke, programe; odborným štýlom v pedagogických a didaktických žánroch, osnovách, metodických príručkách, žánroch v odborných telovýchovných a iných časopisoch, vedeckým štýlom v monografiách, štúdiách, recenziách, prednáškach a napokon umeleckým štýlom v športovej črte, športovej próze (poviedke, novele), športovom románe, biografickom románe, rozhlasovej a televíznej hre.¹³ Práve u K. Felixa sa stretávame s definíciou teórie jazykovej komunikácie v telesnej výchove a športe po prvýkrát v slovenskej športovokomunikačnej literatúre. Podľa autora táto veda „skúma zákonitosti, ciele, prostriedky a formy jazykového styku medzi subjektmi, činiteľmi a účastníkmi jednotlivých druhov telesnej výchovy a športu. Jej organickou súčasťou je teória jazyka telesnej výchovy, ktorá skúma terminológiu telesnej výchovy a telesnej kultúry, ako aj štýly jazykových prejavov vo sfére telesnej výchovy“.¹⁴ K. Felix si zároveň uvedomuje potrebu rozvinúť aj skúmanie športovej metakomunikácie, a to tak s teoretickým cieľom začlenením poznatkov do systému teórie telesnej kultúry, ako aj s aplikačným cieľom „so zreteľom na výchovné možnosti“, ktoré tieto poznatky ponúkajú.

¹¹ Felix, Karol: Princípy komunikácie v športe. In Telesná výchova a šport, 1992, roč. 2, č. 3, s. 4-7; Princípy metakomunikácie v športe. In Telesná výchova a šport, 1993, roč. 3, č. 2, s. 10-13.

¹² Felix, Karol: Princípy komunikácie v športe, op. cit., s. 5.

¹³ Felix, Karol: Princípy metakomunikácie v športe, op. cit., s. 12.

¹⁴ Felix, Karol: Princípy komunikácie v športe, op. cit., s. 6.

V podobnom duchu sú koncipované aj heslá športová komunikácia a športová metakomunikácia v terminologickom a výkladovom slovníku.¹⁵ V hesle športová komunikácia sa explicitne uvádza: „verbálna komunikácia je zákl. tak v tréningovom procese, ako aj pri súťažení“ a zároveň: „problémy komunikácie v športe sú zatiaľ málo rozpracované“.

2. Športová lingvistika a lingvistika

Lingvistika sa najvšeobecnejšie charakterizuje ako veda o jazyku. Predmetom jazykovedy je podľa J. Horeckého¹⁶ jazyk, jeho štruktúra, vzťahy jazyka k mysleniu a jeho využívanie v spoločnosti. Tieto javy sa skúmajú z hľadiska súčasného stavu i z hľadiska vývinu. Podľa Encyklopédie jazykovedy¹⁷ je jazykoveda „vedné odvetvie, zaoberajúce sa všestranným výskumom jazyka z hľadiska jeho jednotiek, stavby, funkcií a vývinu.“ O niečo ďalej sa konštatuje, že „v súčasnosti predstavuje jazykoveda zložitý komplex disciplín nadväzujúcich na výsledky rozličných spoločenských i exaktných, resp. prírodných vied a skúmajúcich jazyk v celej jeho vnútornej zložitosti aj vo vonkajších súvislostiach“. J. Dolník¹⁸ sa bližšie venuje synchronnej jazykovede, pričom pri určení objektu jej výskumu vychádza z tézy, že „objektom synchronného jazykovedného skúmania je jazyková komunikácia“. Autor vysvetľuje, že výskumný predmet jazykovedy 20. storočia sa postupne rozširuje od oblasti jazykového systému k ďalším stránkam jazykovej komunikácie. Podstata jazyka určuje aj nevyhnutnosť prieniku lingvistiky s inými vedami, predovšetkým sociálnymi (napr. sociálna psychológia, sociológia, antropológia, etnológia, kulturológia), ale aj s predmetom individuálnej psychológie aj biológie človeka. Zdôrazňuje, že interdisciplinárny prístup k aspektom jazykovej komunikácie umožňuje konštituovanie rozličných lingvistík (neurolingvistika, biolingvistika, ekolingvistika, paralingvistika, sexuálna lingvistika, lingvistika zmenených stavov vedomia a pod.). „Principiálne je možné skúmať jednotlivé aspekty jazykovej komunikácie s využívaním poznatkov a metód vhodných vedných disciplín a skúmať tie isté aspekty z odlišných interdisciplinárnych pozícií, a teda **konštituovať rozličné lingvistiky**“¹⁹ (zvýraznili autorky).

Pri vysvetľovaní javov sveta, či už športového, alebo jazykového, sa, ako vidno, nemožno obísť bez interdisciplinárneho prístupu. To, čo spája predmet záujmu vied o športe a jazykovedy, je človek ako bio-, psycho- a sociálna bytosť. Ako pripomína I. Macák,²⁰ športová motorika má zákonite svoj humanistický rozmer. Jazyk, ktorý chápeme ako biologicky podmienený, kognitívne motivovaný, sociálne osvojený a používaný, gramaticky organizovaný, funkčne bohatý znakový systém, ktorý je zároveň dohodnutým a normovaným spôsobom sociálneho správania sa ľudí, je jedným z najvýraznejších atribútov človeka, určuje jeho ľudskú, humánnu podstatu. Prejavuje sa vo všetkých oblastiach ľudskej aktivity, šport nevynechávajúc. Preto jazyk a jeho fungovanie v športovej komunikačnej sfére pokladáme za široko chápaný predmet skúmania športovej lingvistiky. Presnejšie, za predmet jej skúmania pokladáme športový komunikačný register. Vychádzame pri tom z vlastnej adaptácie pojmu register, ktorý je už niekoľko desaťročí súčasťou (socio)lingvistického myslenia hlavne v lingvistike anglofónnej kultúrnej oblasti.²¹ Na

¹⁵ Sýkora, František a kol.: Telesná výchova a šport, op. cit., s. 266.

¹⁶ Horecký, Ján: Základy jazykovedy. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1978, s. 5

¹⁷ Mistrík, Jozef (ed.): Encyklopédia jazykovedy. Bratislava: Obzor, 1993, s. 206.

¹⁸ Dolník, Juraj: Všeobecná jazykoveda. Opis a vysvetľovanie jazyka. Bratislava: Veda, 2009, s. 10.

¹⁹ Dolník, Juraj: Základy lingvistiky. Bratislava: Stimul, 1999, s. 13.

²⁰ In Zrubák, Anton – Labudová, Jela a kol.: Vedy o športe, op. cit., s. 83.

²¹ O adaptácii daného pojmu v slovenskej lingvistike porov. Slančová, Daniela: Potrebuje reflexia súčasnej jazykovej situácie pojem register? In Odaloš, Pavol (ed.): Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu. I. diel.

tomto mieste len stručne pripomenieme základné tézy tejto koncepcie: Východisko tvorí koncept sociálnej inštitúcie. Sociálna inštitúcia je relatívne stály, v danom spoločenstve či v skupine uznávaný súbor predpisov a noriem, obvykle formálnych, vrátane predpisov týkajúcich sa sociálnych rolí.²² Komunikačný priestor príslušný istej sociálnej inštitúcii vymedzujeme ako komunikačnú sféru. V príslušných komunikačných sférach sa ustálil (viac alebo menej) preferovaný spôsob verbálneho (a neverbálneho) správania sa, ustálilo sa, normovalo (viac alebo menej) jazykové a parajazykové správanie sa. Konvencionalizované jazykové a parajazykové správanie sa preferované v komunikačnej sfére prislúchajúcej sociálnej inštitúcii nazývame makrosociálny komunikačný register. Na dynamické aspekty fungovania sociálnej inštitúcie, predstavované sociálnymi rolami, ako aj na také sociálne javy, ako je sociálny status a sociálna vzdialenosť, sa viaže preferované konvencionalizované jazykové a parajazykové správanie sa, ktoré nazývame mikrosociálny komunikačný register. Komunikácia sa realizuje prostredníctvom svojej základnej jednotky, ktorú tvorí text. V ňom sú simultánne prítomné verbálne aj neverbálne signály jazykovej štruktúry príslušného jazyka a jeho variet, makrosociálnych a mikrosociálnych komunikačných registrov, žánrov a (individuálneho) štýlu.

V súvislosti so športovou komunikáciou potom športu ako sociálnej inštitúcii²³ prislúcha športová komunikačná sféra. Preferovaný spôsob jazykového a parajazykového správania sa uplatňovaný v športovej komunikačnej sfére je potom športový (makrosociálny) komunikačný register. Napríklad v súvislosti s komunikáciou trénera a športovca je preferovaným spôsobom jazykového a parajazykového správania sa trénera trénerský (mikrosociálny) komunikačný register. Tento register sa, v nadväznosti na prípravnú a súťažnú zložku športovej činnosti, uplatňuje v dvoch základných žánroch: tréningovom a zápasovom dialógu, ktoré sa realizujú v konkrétnej komunikačnej situácii tréningu a zápasu.²⁴

Každý z komunikačných registrov, a teda aj športový komunikačný register možno opísať na základe komplexu jazykových (zvukových, lexikálnych, gramatických) a parajazykových prostriedkov, ktoré sa spoločne a pravidelne využívajú v istých komunikačných situáciách. Sú to teda tie prostriedky, ktorým používatelia dávajú prednosť pred inými prostriedkami, ktoré majú k dispozícii. Jazykové charakteristiky možno vydeliť kvantitatívne, t. j. ich frekvenciou a distribúciou, a/alebo kvalitatívne, t. j. ich prítomnosťou a spôsobom fungovania. Osobitné postavenie pri športových komunikačných procesoch má neverbálna komunikácia, gestika, mimika a posturika ako komunikačné pohyby, ktoré vytvárajú svoj vlastný znakový systém. Pre komunikáciu v športe je príznačné, že znakové komunikačné pohyby (dynamické neverbálne kľúče) sú úzko prepojené s ústrednou športovou realitou, ktorou je pohyb.

Komunikačné registre v istom jazykovo-kultúrnom spoločenstve neexistujú izolovane, ale tvoria kontinuum. V súvislosti so športovou komunikačnou sférou je v súčasnosti spoločensky zvlášť dôležitá interferencia športového a mediálneho makrosociálneho komunikačného registra

---

Banská Bystrica: Pedagogická fakulta a Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, 1999, s. 93-100; Slančová, Daniela: Reč autority a lásky. Reč učiteľky materskej školy orientovaná na dieťa – opis registra. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 1999, 278 s.; Slančová, Daniela – Slančová, Terézia: Komunikačný register ako alternatíva funkčného štýlu (na pozadí komunikácie v športe), op. cit.; Slančová, Daniela – Slančová, Terézia: Reč pohybu, autority a súdržnosti, op. cit.; Kesselová, Jana – Imrichová, Mária – Ološtiak, Martin (eds.): Registre jazyka a jazykovedy, op. cit.

²² Kráľová, Ľuba: Sociálne inštitúcie. Politika, Náboženstvo, Rodina. Prešov: KM – Systém, s. r. o., 2007, s. 19.

²³ Porov. vymedzenie športu ako sociálnej inštitúcie napr. in Petrusek, Miloslav – Vodáková, Alena (eds.): Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996, s. 1210-1211.

²⁴ Bližšie pozri in Slančová, Daniela – Slančová, Terézia: Reč pohybu, autority a súdržnosti, op. cit., tam aj ďalšia literatúra.

ako dôsledok masívnej medializácie športu.²⁵ Ako uvádza J. Mergeš,²⁶ na vzťah médií a športu je možné nahliadať dvojako. Na jednej strane je šport chápaný ako obsah, šírený a komunikovaný prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov. Podľa citovaného autora sa tak vzťah športu a médií označuje ako symbiotický, prípadne sa metaforicky chápe ako „dlhodobé manželstvo“ dvoch do istej miery nezávislých inštitúcií. Na druhej strane autor konštatuje, že „závažnosť športového obsahu v mediálnom prostredí dosiahla kritický bod, na úrovni ktorého už v podstate nemá význam diskutovať o vzťahu športu a médií v zmysle dvoch separátnych inštitúcií, ale naopak, v zmysle zviazaného komplexu mediálneho športu...“. Autor ďalej vyslovuje názor, s ktorým sa stotožňujeme, že „šport a médiá spolu tvoria koherentný celok vznikajúci v objektívnej realite, pragmaticky formujúci pravidelné typy obsahov a z nich vyvodené významy šírené smerom k recipientom prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov“. Mediálny šport sa tak realizuje prostredníctvom tlačených, auditívnych, audovizuálnych médií, ako aj prostredníctvom internetu a ďalších elektronických médií.

Predmet skúmania športovej lingvistiky by sa teda dal vymedziť primárne ako výskum športového makrosociálneho komunikačného registra a mikrosociálnych registrov fungujúcich v jeho rámci v športovej komunikačnej sfére v intrašportovej komunikácii; sekundárne ako výskum prienikových pásem športového makrosociálneho komunikačného registra a mikrosociálnych registrov fungujúcich v jeho rámci s inými registrami v tých komunikačných sférach, v ktorých dochádza k tematizácii športu.²⁷ Takýmto spôsobom by sa športová lingvistika zamerala aj na širší kontext sociolingvistickej existencie športu.

Pri výskume svojho predmetu športová lingvistika môže využívať základné metódy uplatňované pri lingvistickom výskume aplikované na vymedzený predmet výskumu. Sú to napr. metódy a postupy fonetiky a fonológie, morfológie, derivatológie, syntaxe, lexikológie, sémantiky, pragmatiky, štylistiky, textovej lingvistiky a sociolingvistiky.

3. Pomenovanie športová lingvistika

Dá sa uvažovať o dvoch spôsoboch pomenovania uvažovanej vednej interdisciplíny: športová lingvistika a lingvistika športu. Obe pomenovania majú nadradené substantívum lingvistika, športový rozmer je prítomný buď v podobe zhodného, alebo nezahodného atribútu. Aj jedno, aj druhé pomenovanie je kompatibilné s pomenovaniami ostatných hranične chápaných disciplín, napr. športová sociológia so zhodným atribútom, filozofia športu s nezahodným atribútom. Dávame prednosť pomenovaniu športová lingvistika, a to pre jeho kompatibilitu s takými pomenovaniami, ako sú vyššie spomínané pomenovanie typu adjektívum *športová* + názov vednej disciplíny (napr. športová sociológia, športová psychológia, športová estetika a pod). Pomenovanie so zhodným atribútom je kompatibilné aj s pomenovaniami aplikovaných lingvistických disciplín,

²⁵ O vzťahu športovej lingvistiky a jazyka mediálneho športu porov. Slančová, Daniela: Športová lingvistika a jazyk mediálneho športu. In Peknušiaková, Eva – Smoláková, Viera (eds.): *Médiá a text 6*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017, s. 79-86. Online. [Cit. 20-11-2017.]. Dostupné na internete: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Peknusiakova2>.

²⁶ Mergeš, Jozef: *Textové stereotypy komentátorského prejavu v priamych televíznych prenosoch z futbalu*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2016, s. 25.

²⁷ Tu nadväzujeme na spomínanú koncepciu športovej metakomunikácie J. Felixa, resp. na názory J. Mlacek (Mlacek, Jozef: *Z terminologických a štylistických otázok športových textov*. In *Kultúra slova*, 1981, roč. 15, č. 10, s. 333-339.), ktorý už začiatkom 80. rokov minulého storočia poukázal na fakt, že „rozvoj telovýchovného a športového hnutia vyvolal zreteľnú štýlovú diferenciaciu aj v tejto sfére jazyka“. Športovú tematiku možno podľa citovaného autora nájsť v publicistických, náučných, administratívnych a hovorových prejavoch a športová problematika sa často stáva aj predmetom umeleckého stvárnenia (s. 334).

napr. antropologická lingvistika, biologická lingvistika, forenzná lingvistika, klinická lingvistika, alebo univerbizovanými pomenovaniami sociolingvistika, psycholingvistika, teolingvistika s prvým komponentom bližšie určujúcim nadradené pomenovanie lingvistika.

4. Miesto športovej lingvistiky v systéme vied

Miesto športovej lingvistiky v systéme vied vymedzujeme buď z pohľadu lingvistiky, alebo z pohľadu vied o športe. V oboch prípadoch vychádzame z interdisciplinárnej podstaty športovej lingvistiky.

4.1. Miesto športovej lingvistiky v systéme vied z pohľadu lingvistiky

Z pohľadu lingvistiky môže byť predmet športovej lingvistiky chápaný ako súčasť lingvistiky v tom zmysle, že skúma jazyk a jeho fungovanie v špecifickej komunikačnej sfére, využívajúc lingvistické metódy a postupy skúmania (porov. vyššie).²⁸ Športovú lingvistiku možno však chápať aj ako aplikovanú lingvistickú disciplínu,²⁹ a to vtedy, ak sa zdôrazní fakt, že poznatky o jazykových javoch a procesoch zistené v rámci jazykovedy participujú na poznatkoch o športových javoch a procesoch. Ide napr. o poznatky o tom, že jazyk v rámci športovej komunikačnej sféry môže fungovať ako jeden z prostriedkov efektívneho správania sa človeka v športových pohybových aktivitách, regulácie športových pohybových aktivít, riadenia procesov a situácií v športových súťažiach a športovom tréningu, motivácie športového výkonu, vytvárania osobnostnej profilácie športovca a vytvárania sociálnych vzťahov v športovej činnosti.³⁰

4.2. Miesto športovej lingvistiky v systéme vied z pohľadu vied o športe

Aj z pohľadu vied o športe, resp. ich koncepcie predstavenej v citovaných prácach o vedách o športe, možno na miesto športovej lingvistiky nazerať dvojako. Športovú lingvistiku možno začleniť do okolia vied o športe ako hraničnú vednú disciplínu, ktorá patrí do svojho základného vedného odboru (lingvistiky), avšak participuje na dotváraní poznatkov v športových vedách. Druhý pohľad na športovú lingvistiku môže vychádzať z názoru na jazyk ako výsostne humánny fenomén a na doteraz vymedzovaný predmet športovej humanistiky, na základe ktorých dáva športová humanistika priestor na uplatnenie a využitie takých disciplín, ako sú filozofia športu, dejiny športu, športová sociológia, športová etika, športová estetika, športová psychológia, športová komunikácia, športová sociálna antropológia, športová ekonómia, športový manažment, športová informatika, športové právo, resp. aj športová politika, pričom „metodologickú

²⁸ Osobitnú súčasť predmetu skúmania tvorí registrovo motivovaná lexika, teda spôsoby pomenovania športových javov a procesov v podobe športovej terminológie, športových profesionalizmov a športových slangových prostriedkov. Problematike registrovej motivácie aj v športovej komunikačnej sfére sa venuje M. Ološtiak (Ološtiak, Martin: *Aspekty teórie lexikálnej motivácie*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2011, s. 267-279). Podľa jeho návrhu by bolo možné hovoriť o lexike športového komunikačného registra, do ktorého patria „spisovné i nespisovné výrazy, odborné termíny, slangizmy, profesionalizmy, argotizmy či dialektizmy“ (s. 273), čo dokladuje príkladmi z lexiky futbalu. Špecifickú skupinu športovej registrovo motivovanej lexiky tvorí športová terminológia (k niektorým aspektom jej histórie a jazykovej podoby porov. Kubišová, Hedviga: *Telovýchovné názvoslovie M. Tyrša a I. B. Zocha z hľadiska jazykovej diglosie*. In: Pospíšil, Ivo – Zelenka, Miloš – Zelenková, Anna (eds.): *Trináct let po = Trináct rokov po*. Brno: Masarykova univerzita, Ústav slavistiky Filozofické fakulty, 2006, s. 143-152.). Na základe nášho prebiehajúceho výskumu sa ukazuje, že v športovom komunikačnom registri sa nekonfiguruje len osobitná lexika, ale fungujú aj osobitné registrové významy lexii.

²⁹ D. Crystal (Crystal, David: *The Cambridge Encyclopedia of Language*. 2nd ed. Cambridge University Press, 1997, s. 418) chápe aplikovanú lingvistiku v zmysle aplikácie lingvistických teórií, metód a poznatkov na osvetlenie jazykovej problematiky objavujúcej sa v iných oblastiach pôsobnosti, v iných doménach.

³⁰ Porov. napr. Kačúr, Peter: *Vplyv komunikácie trénera na motivačnú klímu a emočné prežívanie záťažových hráčov*. Dizertačná práca. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta športu, 2014. 170 s.

základňu športovej humanistiky predstavuje aplikovaný systém metód filozofie, politológie, dejín, sociológie, psychológie, práva, sociálnej antropológie, etiky a estetiky, komunikácie a informatiky“.³¹ Ak za hlavný predmet skúmania športovej lingvistiky pokladáme športový komunikačný register a za jeden z hlavných predmetov skúmania synchronnej lingvistiky (v zmysle, ako ho vymedzuje citovaný J. Dolník) jazykovú komunikáciu, potom by si športová lingvistika mohla nájsť svoje miesto buď ako samostatná disciplína v rámci disciplín vymedzovaných v rámci športovej humanistiky, alebo ako subdisciplína športovej komunikácie. Ak sa predmet športovej edukológie vymedzuje ako „tvorba, realizácia a vyhodnocovanie účinnosti učebných, tréningových plánov, projektov, programov, pohybových režimov a vyučovaci, telovýchovný, tréningový proces zameraný na výchovu, vzdelávanie a zámerné telesné, funkčné, pohybové zdokonaľovanie, psychický, sociálny a morálny rozvoj človeka prostriedkami športu“,³² potom skúmanie verbálnej komunikácie (komunikácie prostredníctvom jazyka) a verbálnej interakcie (medziľudskej interakcie realizujúcej sa prostredníctvom jazyka) môže zasahovať aj do oblasti športovej edukológie.

Záver

V príspevku vychádzame z vedomia dôležitosti športu ako sociálneho fenoménu a z empirického aj proklamovaného vedomia dôležitosti verbálnej komunikácie v športovej komunikačnej sfére prislúchajúcej športu chápanému ako sociálna inštitúcia. Zároveň sa hlásime k potrebe interdisciplinárneho výskumu, ktorý aj v lingvistike dokáže pomenovať, charakterizovať a analyzovať javy a ich vzťahy z viacerých uhlov pohľadu, a teda azda aj presnejšie preniknúť k ich podstate. Z dôležitosti jazyka a verbálnej komunikácie v intrašportovej komunikácii, ako aj v širšom spoločenskom kontexte, v ktorom sa šport uplatňuje, vychádza potreba vedeckého skúmania so športom súvisiacich jazykových javov a procesov. Domnievame sa, že symbióza športu a lingvistiky môže znamenať prínos v poznávaní toho, ako sa jazyk podieľa na fungovaní športových javov a procesov, ako aj existencie športu v širšom spoločenskom kontexte, rovnako ako môže znamenať prínos v poznávaní jazyka a jeho fungovania v špecifickej športovej komunikačnej sfére.

Sports Linguistics – an Outline of Interdisciplinary Research

Daniela Slančová – Terézia Kovalik Slančová

The article is based on the fact that little attendance has been paid to sport in linguistic research as well as to the role of language in the sports sciences. The given article is the discussion outline of potential existence of independent science discipline operating on the interdisciplinary basis, called sports linguistics. In the paper the subject of the discipline is described as (i) research into sports macrosocial communication register and macrosocial communication registers functioning in its framework in intra-sport communication; (ii) research into intersectional areas of sports macrosocial communication register and macrosocial communication registers functioning in its framework with other communication registers in those communication spheres, in which sport is thematized (especially media sport). The place of sports linguistics in the system of linguistics and in the system of sports sciences is determined.

³¹ Macák, Ivan a kol.: Športová humanistika. In Labudová, Jela (ed.): Vedy o športe, op. cit., s. 42.

³² Sýkora, František: Športová edukológia. In Zrubák, Anton – Labudová, Jela a kol.: Vedy o športe, op. cit., s. 49.